

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PÁTÁ SEKCE

**VĚC BUREŠ proti ČESKÉ REPUBLICE**

*(stížnost č. 37679/08)*

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

18. října 2012

*Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v článku 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.*

*Rozsudek je v autentickém anglickém znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC ([www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)). Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.*

**Ve věci Bureš proti České republice,**

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení

Dean Spielmann, *předseda*,

Karel Jungwiert,

Boštjan M. Zupančič,

Ann Power-Forde,

Angelika Nußberger,

André Potocki,

Paul Lemmens, *soudci*,

a Claudia Westerdiek, *tajemnice sekce*,

po poradě konané dne 25. září 2012,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

## ŘÍZENÍ

1. Řízení bylo zahájeno stížností (č. 37679/08) směřující proti České republice, kterou dne 1. srpna 2008 podal k Soudu občan České republiky pan Lukáš Bureš („stěžovatel“) na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

2. Stěžovatele zastupují paní B. Bukovská, pan J. Fiala, paní J. Marečková a pan M. Matiaško, právníci z Centra advokacie duševně postižených v Brně. Českou vládu („vláda“) zastupuje její zmocněnec pan V. A. Schorm z Ministerstva spravedlnosti.

3. Stěžovatel tvrdí, že s ním bylo na záchytné stanici špatně zacházeno v rozporu s článkem 3 Úmluvy a že byl držen v psychiatrické léčebně v rozporu s článkem 5 Úmluvy.

4. Dne 16. června 2010 byla o stížnosti uvědomena vláda.

5. Stěžovatel i vláda předložili svá stanoviska k odůvodněnosti. Dále předložila vyjádření třetí strana, Harvard Law School Project on Disability [Projekt Harvard Law School týkající se postižení], které předseda senátu povolil předložit písemné vyjádření (článek 36 odst. 2 Úmluvy a článek 44 odst. 2 jednacího řádu).

## SKUTKOVÝ STAV

### I. OKOLNOSTI PŘÍPADU

6. Stěžovatel se narodil v roce 1985 a má bydliště v Brně. Je violoncellista a bylo u něj diagnostikováno psychosociální postižení. V předmětné době vážil 64 kg při výšce 176 cm. V minulosti se dobrovolně léčil v italských psychiatrických léčebnách. V době sporných událostí stěžovatel užíval psychiatrické sedativum Akineton, které mu předepsal jeho psychiatr.

7. Dne 9. února 2007 se stěžovatel Akinetonem neúmyslně předávkoval. Večer odešel ze svého bytu a šel si koupit něco k jídlu. Byl pod vlivem léku, a proto si nevšiml, že má na sobě pouze svetr, ale žádné kalhoty ani spodní prádlo. Na cestě z obchodu ho zastavila policejní hlídka. Domnívala se, že je drogově závislý, a zavolala zdravotnickou záchrannou službu, která ho odvezla do Psychiatrické léčebny Brno-Černovice. V záznamu sepsaném

posádkou sanitního vozu je uvedeno, že stěžovatel byl v minulosti léčen na psychiatrii a že během prevozu byl klidný.

8. V léčebně ho vyšetřil MUDr. V., který na těle stěžovatele nezjistil žádná zranění a kolem 20.00 hod. ho odeslal na záchytnou stanici v rámci stejné nemocnice. Během lékařského vyšetření byl stěžovatel klidný. Na záchytné stanici ho znovu vyšetřil MUDr. H., který potvrdil, že při příjmu na stanici nebylo na stěžovatelově těle žádné zranění.

9. Dne 10. února 2007 v 7.24 hod. byl stěžovatel převezen na jednotku intenzivní psychiatrické péče, kde měl podle přijímací zprávy na přední straně krku a na obou zápěstích a kotnících viditelné oděrky, které byly pravděpodobně způsobeny třením látkou, a na kolenou měl různé odřeniny nespecifikovaného jiného typu. Na zacházení na záchytné stanici si stěžoval u orgánů nemocnice, které však neučinily žádné opatření.

10. Dne 15. února 2007 byl stěžovatel vyšetřen neurologem, který uvedl, že v důsledku použití kurtů vznikla stěžovateli těžká paréza levé paže a střední až těžká paréza paže pravé. Stěžovatel zahájil intenzivní léčbu na rehabilitační jednotce.

11. Stěžovatel zůstal nedobrovolně v léčebně až do svého propuštění dne 13. dubna 2007.

12. Vzhledem k dvoutměsíční hospitalizaci byl však zmaten a nebyl plně schopen se o sebe postarat. Dobrovolně se do léčebny vrátil dne 14. dubna 2007 a zůstal v ní do 1. července 2007.

#### **A. Zacházení se stěžovatelem na záchytné stanici**

13. Ohledně následujících skutečností mezi stranami existují rozpory.

14. Stěžovatel tvrdí, že dne 9. února 2007 v 20.10 hod. ho dva ošetřovatelé, pánové M. a H., připoutali k lůžku koženými kurty omotanými kolem zápěstí, kolen a kotníků. Během kurtování mu klečeli na hrudníku a verbálně ho uráželi. Přikurtován byl celou noc až do 6.30 hod. Během této doby ho žádný zaměstnanec nekontroloval. Kurty byly příliš těsné, proto se mu těžce dýchalo a v důsledku nedostatečného krevního oběhu byly poškozeny nervy v pažích.

15. Vláda tvrdí, že stěžovatel byl připoután k lůžku v těchto časových úsecích: od 20.10 hod. do 22.00 hod., od 4.30 hod. do 5.00 hod. a od 6.30 hod. do 7.15 hod.

16. Vláda předložila záznam ze záchytné stanice, který obsahoval následující informace. Při příjezdu do stanice byl stěžovatel intoxikován a byl uložen na lůžko. Ve 22.00 hod. byl odkurtován. V 4.30 hod. napadl ošetřovatele a byl znovu přikurtován. Kontroly byly prováděny. Stěžovatel byl neklidný. V 6.30 hod. byl zkontrolován a znovu přikurtován. V záznamu je uvedeno, že se choval agresivně. V 7.15 hod. byl odkurtován a odeslán do psychiatrické léčebny.

17. Verze záznamu předložená stěžovatelem, který ho získal ze své zdravotnické dokumentace, obsahuje informací méně. Informace o odkurtování stěžovatele v 22.00 hod. je nečitelná. Podle vlády je verze předložená stěžovatelem neúplnou verzí, která byla odeslána do psychiatrické léčebny jako průvodní zpráva.

#### **B. Přezkum přípustnosti nedobrovolného přijetí stěžovatele do psychiatrické léčebny**

18. Dne 12. února 2007 informovala léčebna Městský soud v Brně o tom, že je v ní stěžovatel držen, protože jeví známky duševní choroby a ohrožuje sebe a své okolí. Stěžovatel byl popsán jako „neklidný a agresivní“ a existovalo též „podezření na intoxikaci psychostimulanty“.

19. Dne 16. února 2007 zahájil soud přezkum přípustnosti nedobrovolného přijetí stěžovatele podle § 191b občanského soudního řádu. Zároveň mu ustanovil zástupkyni pro řízení, advokátku P. Ve stejný den navštívila zaměstnankyně soudu léčebnu a vyslechla stěžovatelova ošetřujícího lékaře MUDr. V., a to bez přítomnosti stěžovatele a jeho zástupkyně. MUDr. V. vypověděl, že stěžovatel byl přijat do léčebny z důvodu zmatenosti, neklidu a nevhodného chování a že při přijetí byl intoxikován. Dále uvedl, že stěžovatel je schopen chápat řízení pouze částečně. Zaměstnankyně soudu stěžovatele nevyslechla ani ho neviděla, protože jí MUDr. V. řekl, že kontakt s ním „by nebyl zcela přínosný“.

20. Ve stejný den rozhodl soud bez dalších důkazů o tom, že nedobrovolné přijetí stěžovatele bylo přípustné, neboť trpěl chorobou, která ohrožovala jeho samotného i jeho okolí. Rozhodnutí bylo doručováno pouze stěžovatelově zástupkyni. Zástupkyně se řízení neúčastnila, protože o něm nevěděla z toho důvodu, že rozhodnutí o jejím ustanovení jí bylo doručeno společně s rozhodnutím ve věci. Během svého držení stěžovatel svou zástupkyni neviděl ani jednou.

21. Po svém propuštění v červenci 2007 se stěžovatel obrátil na místní pobočku Centra advokacie duševně postižených (dále jen „MDAC“). Dne 10. července 2007 podal právník MDAC jménem stěžovatele odvolání spolu s návrhem na prominutí zmeškání lhůty pro jeho podání.

22. Dne 20. srpna 2007 městský soud návrhu na prominutí zmeškání lhůty vyhověl. Dne 31. října 2007 však Krajský soud v Brně odvolací řízení zastavil, aniž ve věci rozhodl. Krajský soud uvedl, že stěžovatel byl dne 13. dubna 2007 propuštěn, že dne 30. května 2007 městský soud zastavil řízení o vyslovení přípustnosti stěžovatelova dalšího držení, a že soud tedy není příslušný ve věci rozhodnout.

23. Mezitím dne 23. července 2007 podal stěžovatel podle § 229 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu žalobu pro zmatečnost, v níž se domáhal zrušení usnesení městského soudu ze dne 16. února 2007 z toho důvodu, že mu bylo upřeno právo účastnit se řízení a že nebyl řádně zastoupen. Dne 22. května 2008 městský soud stěžovatelovu žalobu zamítl mimo jiné s tím, že paní P. nebyla zcela nečinná. Odkázal přitom na dopis ze dne 26. února 2007, kterým se údajně snažila kontaktovat stěžovatele. Podle stěžovatele mu však tento dopis nebyl nikdy doručen. Dne 25. února 2009 krajský soud usnesení potvrdil.

24. Dne 5. února 2008 podal stěžovatel proti usnesení ze dne 31. října 2007 ústavní stížnost, ve které tvrdil, že bylo porušeno jeho právo na svobodu, spravedlivý proces a účinný prostředek nápravy v důsledku toho, že krajský soud nerozhodl o jeho odvolání proti rozhodnutí o přípustnosti jeho držení v psychiatrické léčebně meritorně.

25. Dne 18. března 2008 Ústavní soud stížnost odmítl pro nevyčerpání všech prostředků nápravy. Rozhodl, že stěžovatel měl proti usnesení krajského soudu ze dne 31. října 2007 podat žalobu pro zmatečnost podle § 229 odst. 4 občanského soudního řádu.

### **C. Přezkum přípustnosti dalšího držení stěžovatele**

26. Po rozhodnutí o přípustnosti nedobrovolného přijetí stěžovatele do léčebny pokračoval městský soud v řízení podle § 191d občanského soudního řádu a přezkoumával přípustnost dalšího držení stěžovatele. Dne 6. března 2007 byl za tímto účelem ustanoven soudní znalec v oboru psychiatrie. Dne 30. května 2007 soud řízení zastavil, aniž rozhodl ve věci samé, neboť stěžovatel byl mezitím propuštěn.

**D. Řízení týkající se údajného nelidského a ponižujícího zacházení se stěžovatelem**

27. Dne 7. června 2007 podal stěžovatel trestní oznámení ohledně omezovacího opatření, které bylo vůči němu použito, a tvrzeného špatného zacházení během noci z 9. na 10. února 2007 na záchytné stanici psychiatrické léčebny.

28. Stěžovatel policii popsal všechny události při výslechu konaném dne 29. června 2007. Policie následně vyslechla řadu dalších osob.

29. Ošetřovatelé, kteří měli službu, pánové M. a H., si stěžovatele vůbec nepamatovali a nebyli schopni o něm poskytnout žádné konkrétní informace. Pan M. uvedl, že v průběhu zimy 2007 byly kontroly vždy prováděny v souladu s pokyny vedení psychiatrické léčebny.

30. Třetím ošetřovatelem, který měl danou noc službu, byla paní K., která uvedla, že stěžovatel byl přikurtován k posteli, protože byl neklidný a intoxikován neznámou látkou a odmítl podstoupit krevní test za účelem identifikace této látky. Připustila, že je možné, že se pravidelné kontroly každých dvacet minut neprováděly, a to vzhledem k velkému počtu pacientů na stanici během dané noci. Rovněž tvrdila, že stěžovatel v 4.30 hod. napadl ošetřovatele, ale nemohla si vzpomenout kterého.

31. MUDr. H., který měl na záchytné stanici během dané noci službu, potvrdil, že při příjmu neměl stěžovatel žádná zranění. Uvedl, že stěžovatel byl přikurtován k posteli z důvodu neklidu, ale že on sám i ostatní zaměstnanci ho řádně kontrolovali.

32. Sestra P. vypověděla, že při přebírání pacientů od paní K. kolem 6.00 hod. dne 10. února [2007] byly paže i nohy stěžovatele připoutány. Zkoušely uvolnit kurty jeden po druhém, ale stěžovatel se při uvolnění každé končetiny bránil, proto byl znovu přikurtován.

33. Ve svém posudku ze dne 10. prosince 2007 zadaném policií soudní znalec MUDr. V. uvedl, že stěžovatel měl oboustrannou těžkou parézu loketních nervů v důsledku komprese nervů a cév. Potvrdil, že tato zranění odpovídají příčině popsané stěžovatelem. Podle něho zranění na levé paži stěžovatele omezovalo ve schopnosti hrát na violoncello. Na závěr uvedl, že zranění bude mít dlouhodobé následky, ale není pravděpodobné, že budou trvalé.

34. Dne 11. prosince 2007 ukončilo městské ředitelství policie Brno-Komárov trestní řízení s tím, že se v souvislosti s přikurtováním stěžovatele v noci z 9. na 10. února 2007 k žádnému trestnému činu nedošlo. Policie uvedla, že zranění stěžovateli vznikla částečně v důsledku toho, že ho zaměstnanci pravidelně nekontrolovali, ale že rozsah viny jednotlivých podezřelých není možné určit. Policie rovněž uvedla, že zranění se již téměř vyléčila a že za ně byl částečně odpovědný i sám stěžovatel.

35. Stěžovatel podal stížnost, ve které projevil svůj nesouhlas se závěry policie a žádal, aby lékaři a sestry znovu vypovídali.

36. Dne 12. února 2008 stížnost stěžovatele zamítlo Městské státní zastupitelství v Brně. Státní zastupitelství neposuzovalo žádné další důkazy a uvedlo, že přikurtování stěžovatele z důvodu jeho agresivního chování při příjmu na záchytnou stanici bylo v souladu se zákonem a vnitřními pravidly léčebny a že byl kontrolován každých dvacet minut. Stěžovatel byl přikurtován od 20.10 hod. do 22.00 hod., od 4.30 hod. do 5.00 hod. a od 6.30 hod.

37. Stěžovatel podal ústavní stížnost, ve které tvrdil, že došlo k porušení článku 3, článku 6 odst. 1 a článku 13 Úmluvy. Tvrdil, že vyšetřování nebylo účinné, protože mu mimo jiné nebylo umožněno účastnit se výslechu svědků a klást jim otázky.

38. Dne 30. října 2008 Ústavní soud odmítl jeho ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou. Uvedl, že neexistuje právo na to, aby jiná osoba byla trestně stíhána, tudíž stěžovatel mohl předložit své nároky pouze v civilním řízení o náhradě škody a ochraně

osobnosti. Ústavní soud dále rozhodl, že nedošlo k porušení procesních povinností, jak je vyložil Soud v rámci článku 3 Úmluvy. Ústavní soud uvedl, že policie provedla řadu výslechů svědků a posoudila další důkazy a že vyšetřování bylo nezávislé a včasné. Nakonec soud uvedl, že nedisponuje působností rozhodnout o špatném zacházení v léčebně, neboť se jednalo o jednorázový zásah, zatímco soud může rozhodnout pouze o zásahu do práv, který je trvajícím a který lze odstranit jeho rozhodnutím.

#### **E. Řízení o ochraně osobnosti**

39. Dne 8. prosince 2008 podal stěžovatel žalobu na ochranu osobnosti proti Psychiatrické léčebně Brno-Černovice. V žalobě tvrdí, že bylo porušeno jeho právo na svobodu, že došlo k nelidskému zacházení a že došlo k zásahu do jeho zdraví a tělesné integrity.

40. Dne 19. ledna 2012 zamítl Krajský soud v Brně jeho žalobu s tím, že držení stěžovatele na záchytné stanici a použití omezovacích prostředků bylo nutné z důvodu jeho ochrany a ochrany okolí.

41. Stěžovatel podal odvolání a řízení dosud neskončilo.

## **II. PŘÍSLUŠNÉ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO A PRAXE**

### **A. Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.)**

42. Podle § 191a je ústav vykonávající zdravotnickou péči, ve kterém je umístěna osoba bez svého souhlasu, povinen oznámit tuto skutečnost příslušnému soudu do 24 hodin.

43. Podle § 191b odst. 1 soud přezkoumá přípustnost nedobrovolného převzetí ústavem zdravotnické péče ve lhůtě sedmi dnů. Ustanovení § 191b odst. 2 stanoví, že pacient je oprávněn dát se zastupovat v řízení zástupcem, jehož si zvolí. Pokud zástupce nemá, ustanoví mu soud zástupce z řad advokátů. Podle § 191b odst. 3 soud provede důkazy, vyslechně umístěného a ošetřujícího lékaře, popřípadě další osoby, o jejichž vyslechnutí umístěný požádá, pokud nemá soud za to, že to není třeba.

44. Podle § 191c je možné podat odvolání proti rozhodnutí podle § 191b, toto odvolání však nemá odkladný účinek. Ústav zdravotnické péče může pacienta propustit, i když soud vyslovil, že nedobrovolné převzetí bylo přípustné.

45. Ustanovení § 191d odst. 1 stanoví, že pokud soud vyslovil, že převzetí bylo zákonné, pokračuje soud v řízení o vyslovení přípustnosti jeho dalšího držení. Podle odstavce 2 soud ustanoví znalce, který posoudí, zda je další držení nutné. Znalcem nesmí být osoba pracující v ústavu zdravotnické péče, v němž je umístěný držen. V souladu s odstavcem 3 soud nařídí jednání, k němuž přizve umístěného (pokud podle vyjádření ošetřujícího lékaře nebo písemného znaleckého posudku je umístěný schopen vnímat průběh a význam jednání) a jeho zástupce. Při jednání soud vyslechně znalce, podle okolností ošetřujícího lékaře, pacienta a provede popřípadě další vhodné důkazy. Rozsudek musí být vyhlášen do tří měsíců od výroku o přípustnosti převzetí do ústavu zdravotnické péče.

46. Podle § 191f mohou pacient, jeho zástupce, opatrovník a osoby jemu blízké ještě před uplynutím doby, do které je držení v ústavu zdravotnické péče přípustné, žádat o nové vyšetření a rozhodnutí o propuštění, je-li odůvodněna domněnka, že další držení není důvodné.

47. Podle § 229 odst. 1 písm. c) je možné podat žalobu pro zmatečnost proti pravomocnému rozhodnutí soudu, jestliže účastník řízení neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen. Odstavec 4 stanoví, že žalobou pro

zmatečnost může účastník napadnout rovněž pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení.

### **B. Zákon o péči o zdraví lidu (zákon č. 20/1966 Sb.)**

48. Podle § 23 odst. 4 písm. b) je možné nedobrovolně hospitalizovat osobu, která jeví známky duševní choroby a ohrožuje sebe nebo své okolí.

### **C. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami**

49. V § 17 odst. 1 je definována protialkoholní a protitoxikomanická záchytná stanice jako zdravotnické zařízení, které zřizuje územně samosprávný celek.

50. V § 17 odst. 2 je stanoveno, že pokud poskytovatel zdravotních služeb zjistí, že ošetřovaná osoba není ohrožena na životě selháním základních životních funkcí, ale pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nekontroluje své chování, a tím bezprostředně ohrožuje sebe nebo jiné osoby, veřejný pořádek nebo majetek, nebo je ve stavu vzbuzujícím veřejné pohoršení, je tato osoba povinna se podrobit ošetření a pobytu v záchytné stanici po dobu nezbytně nutnou k odeznění akutní intoxikace.

### **D. Metodické opatření č. 1/2005 Věstníku Ministerstva zdravotnictví, o používání omezovacích prostředků u pacientů v psychiatrických zařízeních České republiky**

51. V tomto metodickém opatření je mimo jiné stanoveno:

„Použití omezujících prostředků nutno považovat za krajní řešení v případech, kdy je to nezbytně nutné pro ochranu pacienta, ostatních pacientů, věcí v jeho okolí a personálu psychiatrických zařízení. Je k nim možno přistoupit až tehdy, byly-li ostatní možnosti vyčerpány. Je potřeba si definovat důvod, proč se pro omezení pacienta rozhodujeme. Důvodem nesmí být usnadnění péče či pouhý neklid pacienta. Je vždy třeba pátrat po příčinách problémového chování, po bolesti, nepohodlí, vedlejších účincích léčivých přípravků, stresu, špatnému vztahu mezi ošetřujícími a pacientem, po jiném onemocnění a podobně. Použití omezujících prostředků je odůvodnitelné pouze tehdy, když nelze nalézt odstranitelnou příčinu chování pacienta a v situacích, kdy je riziko z chování pacienta příliš vysoké. Přínos při užití omezovacích prostředků musí být vyšší než jejich riziko. (...)

2. Omezovací prostředky lze použít výjimečně a pouze v případě, kdy pacient svým jednáním ohrožuje sebe anebo své okolí, nikoli z výchovné nebo korektivní indikace. U jednotlivých nemocných je nezbytné použít co nejmírnější a nejvhodnější omezovací prostředek. (...)

5. Pacient omezený těmito prostředky musí být pravidelně kontrolován, musí být určeny intervaly kontrol, musí být zajištěno, aby se nezranil, aby nedocházelo k dehydrataci, podvýživě, podchlazení a k proleženinám a aby měl možnost osobní hygieny a toalety. Omezovací prostředky smí být použity po dobu co nejkratší a při kontrolách nutno vždy znovu zhodnotit nezbytnost jejich použití a případně využít prostředků méně omezujících. (...)

6. O užití omezovacích prostředků rozhoduje lékař, který je povinen učinit zápis, který vždy obsahuje: kdo rozhodl o užití omezovacích prostředků, druh omezení, důvod použití omezovacího prostředku, dobu, kdy k omezení došlo, dobu ukončení omezení, frekvenci kontrol zdravotnickými pracovníky a lékařem, popis tělesného a duševního stavu (...). O každé změně projevů nemocného je zdravotnický pracovník povinen informovat lékaře. Zápis o použití omezovacích prostředků viduje dodatečně při vizitě vedoucí lékař.“

### **E. Psychiatrie, Doporučené postupy psychiatrické péče vydané Českou psychiatrickou společností, prosinec 2006**

52. Kapitola doporučených postupů týkající se použití omezovacích prostředků obsahuje podobné zásady jako výše uvedené metodické opatření č. 1/2005 Věstníku Ministerstva zdravotnictví. Doporučené postupy zejména uvádějí, že omezovací prostředky by měly být použity jen jako krajní možnost. Fixace na lůžku by se měla používat pouze

v případech závažných projevů neklidu ohrožujícího okolí, autoagresivních projevů s bezprostředním rizikem sebepoškození či suicidia, respektive stavů, které s největší pravděpodobností do výše uvedených projevů vyústí.

Doporučené postupy rovněž uvádějí, že veškeré okolnosti související s užitím omezovacích opatření musí být přehledně a srozumitelně zdokumentovány. Každé užití omezovacího opatření musí být zapsáno konkrétně, včetně mimo jiné času počátku a konce užití omezovacího opatření a kontrol pacienta.

**F. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu  
sp. zn. Cpjn 29/2006 ve věcech řízení o vyslovení přípustnosti převzetí  
nebo držení v ústavu zdravotnické péče**

53. Nejvyšší soud přijal dne 14. ledna 2009 stanovisko v uvedené oblasti, neboť agenda ve věcech řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do ústavu zdravotnické péče (§ 191b občanského soudního řádu) nebo dalšího držení v ústavu zdravotnické péče (§ 191d občanského soudního řádu) nebyla v praxi soudů řešena jednotně.

Soud mimo jiné rozhodl, že je-li umístěný propuštěn, nejsou již dány důvody pro pokračování v řízení podle § 191b nebo 191d a obě řízení by měla být zastavena.

### III. PŘÍSLUŠNÉ MEZINÁRODNÍ NORMY

**A. Články o odpovědnosti států (vzato na vědomí rezolucí Valného shromáždění  
OSN č. 56/83 ze dne 12. prosince 2001)**

54. Je všeobecně uznáváno, že články vypracované Komisí OSN pro mezinárodní právo obsahují pravidla mezinárodního obyčejového práva. Články mimo jiné stanoví následující možnosti přičtení jednání státu:

**Článek 4. Jednání orgánů státu**

„1. Jednání státního orgánu je považováno za jednání státu podle mezinárodního práva bez ohledu na to, zda tento orgán zastává legislativní, výkonnou, soudní nebo jakoukoli jinou funkci, na to, jakou pozici v rámci organizace státu zastává, a na to, jaká je jeho povaha jako orgánu centrální vlády nebo územní jednotky státu.

2. Mezi orgány patří osoby nebo entity, které mají tento status v souladu s vnitrostátním právem.“

**Článek 5. Jednání osob nebo entit vykonávajících prvky vládní moci**

„Jednání osoby nebo entity, která není státním orgánem podle článku 4, ale která je zákonem daného státu zmocněna vykonávat prvky vládní moci, je považováno za jednání státu podle mezinárodního práva za předpokladu, že tato osoba nebo entita jedná v konkrétním případě s touto pravomocí.“

Ve svém komentáři k článku 5 Komise pro mezinárodní právo vysvětluje, že toto pravidlo se zabývá případy, kdy entity, které nejsou považovány za orgány státu, vykonávají funkce veřejného charakteru, které jsou běžně vykonávány orgány státu, a jednání této entity se vztahuje k výkonu příslušného vládního orgánu. Komise uvedla zadržení jako příklad takové veřejné funkce.

**B. Doporučení Rec(2004) 10 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům  
týkající se ochrany lidských práv a důstojnosti osob s duševními poruchami,  
22. září 2004**

55. Článek 27 nazvaný „Odloučení a omezení“ stanoví:

„1. Odloučení nebo omezení by měla být použita pouze v příslušných zařízeních v souladu se zásadou co nejmenšího omezení, aby se zabránilo bezprostřední újmě dané osoby nebo osob jiných, a přiměřeně ve vztahu k souvisejícím rizikům.

2. Tato opatření by měla být použita pouze pod lékařským dohledem a měla by být odpovídajícím způsobem zaznamenána.

3. Navíc:

i. odloučená či omezená osoba by měla být pravidelně sledována;

ii. důvody pro tato opatření a jejich trvání by měly být zapsány do zdravotnické dokumentace dané osoby a do registru.

4. Tento článek se nepoužije na krátkodobé omezení.“

### **C. Standardy CPT (Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání) týkající se použití omezovacích prostředků v psychiatrických zařízeních [CPT/Inf/E (2002) 1- Rev. 2010]**

56. Standardy CPT obsahují následující pravidla týkající se omezení pacientů v psychiatrických zařízeních:

„Nedobrovolné umístění v psychiatrických zařízeních

Výňatek z 8. obecné zprávy [CPT/Inf (98) 12]

47. V každém psychiatrickém zařízení může být příležitostně potřebné fyzicky omezit neklidné a/nebo násilné pacienty. Vzhledem k možnosti zneužití a špatného zacházení je tato oblast pro CPT předmětem obzvláštního zájmu.

Fyzické omezení pacientů by se mělo řídit jednoznačně vymezenými pravidly. Tato pravidla by měla jasně stanovit, že při snaze zvládnout neklidného nebo násilného pacienta je potřeba nejprve použít jiné než fyzické techniky (např. verbální pokyny), a pokud je nutné fyzické omezení, mělo by se v zásadě omezovat jen na manuální kontrolu.

Personál v psychiatrických zařízeních by měl být vyškolen v používání verbálních i manuálních technik zvládání neklidných nebo násilných pacientů. Ovládání příslušných dovedností umožňuje personálu i v obtížných situacích co nejprůměřenější reakci, čímž se významně sníží riziko zranění pro pacienty i personál.

48. Používání prostředků fyzického omezení (popruhy, svěrací kazajky atd.) je ospravedlnitelné jen velmi zřídka a vždy musí být výslovně nařízeno lékařem nebo o něm musí být lékař neprodleně informován, aby ho mohl schválit. Je-li potřeba výjimečně použít prostředků fyzického omezení, musí být tyto při nejbližší příležitosti odstraněny; nikdy by neměly být použity, nebo jejich použití prodlužováno, jako forma trestu. (...)

50. Každý případ fyzického omezení pacienta (manuální kontrola, použití prostředků fyzického omezení, izolace) by měl být zaznamenán ve zvláštním registru (stejně jako v pacientově dokumentaci). Záznam musí obsahovat čas, kdy opatření započalo a skončilo, okolnosti případu, důvody pro použití opatření, jméno lékaře, který jej nařídil nebo schválil, a výčet všech zranění, která utrpěli pacienti nebo členové personálu.

Významně se tím ulehčí zvládání podobných incidentů i dohled nad mírou jejich výskytu.“

„Omezovací prostředky v psychiatrických zařízeních pro dospělé

Výňatek z 16. obecné zprávy [CPT/Inf (2006) 35]

43. Obecně platí, že připoutání pacienta by mělo být až krajní možností; mimořádným postupem za účelem zabránění hrozícího zranění nebo omezení akutního neklidu nebo násilí. (...)

52. Ze zkušeností vyplývá, že podrobné a přesné zaznamenání případů omezení dává vedení nemocnice přehled o rozsahu jejich existence a umožňuje případné přijetí opatření ke snížení jejich výskytu.

Pokud možno by měl být každý případ použití omezovacích prostředků zaznamenán ve zvláštním registru. Ten by existoval vedle záznamů v pacientově zdravotnické dokumentaci. Zápisy v registru by měly obsahovat čas, kdy opatření započalo a skončilo, okolnosti případu, důvody pro použití opatření, jméno lékaře, který jej nařídil nebo schválil, a výčet všech zranění, která utrpěli pacienti nebo členové personálu. Pacientům by mělo být povoleno přiložit do registru své poznámky a měli by o tom být informováni; na vyžádání by měli obdržet kopii úplného záznamu.“

**D. Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 27. března až 7. dubna 2006 a 21. až 24. června 2006 [CPT/Inf (2007) 32]**

57. CPT navštívil také Psychiatrickou léčebnu Brno-Černovice a mimo jiné uvedl, že:

„118. V brněnské psychiatrické léčebně (...) byly omezovací prostředky aplikovány buď pacientům ve vlastním lůžku, anebo v oddělené místnosti blízko pokoje sester. K dispozici byl protokol o použití imobilizačních prostředků, ale tento protokol neuváděl, jak často byl vykonáván dohled; personál léčebny pravděpodobně kontroloval imobilního pacienta každých dvacet minut.

Delegace s potěšením zaznamenala, že na odděleních brněnské psychiatrické léčebny byl zaveden registr týkající se používání omezovacích prostředků, který odpovídal dlouhodobým doporučením CPT. Delegace však zjistila, že záznamy nebyly vždy pečlivě vedeny; nebyl zaznamenán čas, kdy byl pacient odpoután, a někdy ani čas, kdy byl pacient připoután.

Jak již bylo řečeno výše (viz odstavec 114), CPT je toho názoru, že znehybněný pacient musí být neustále pod přímým, osobním dohledem jednoho člena personálu. Delegace však byla informována, že se kvůli nedostatku personálu nepodařilo na oddělení 12 uvést do praxe pilotní projekt sledování imobilního pacienta jedním členem personálu po celou dobu jeho imobility. CPT se nicméně domnívá, že ředitelství léčebny by mělo zajistit neustálou přítomnost jednoho člena personálu u imobilního pacienta.

CPT doporučuje, aby v brněnské psychiatrické léčebně:

- registr o použití omezovacích prostředků jasně zaznamenával délku jejich použití a rovněž další skutečnosti spojené s použitím těchto prostředků;
- protokol o použití omezovacích prostředků byl doplněn o záznam o dohledu nad znehybněnými pacienty.

CPT doporučuje, aby všichni znehybnění pacienti byli vždy pod přímým osobním dohledem jednoho člena personálu.“

## PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

### I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ HMOTNĚPŘÁVNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

58. Stěžovatel namítá, že s ním bylo na záchytné stanici špatně zacházeno, což je v rozporu s článkem 3 Úmluvy, který zní:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

59. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí.

#### A. K přijatelnosti

60. Vláda tvrdí, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy, jelikož občanskoprávní řízení proti léčebně, které je dostatečnou nápravou tvrzených porušení, dosud neskončilo. Vláda odkazuje na řadu případů lékařských pochybení, u nichž Soud vyžadoval vyčerpání občanskoprávních prostředků nápravy.

61. Stěžovatel nesouhlasí a tvrdí, že byl úmyslně omezen a držen a za těchto okolností není občanskoprávní nárok na odškodnění adekvátním prostředkem nápravy.

62. Soud má za to, že otázka účinnosti občanskoprávního prostředku nápravy úzce souvisí s podstatou předložené námitky a měla by být spojena s otázkou odůvodněnosti.

63. Soud konstatuje, že tato námitka není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná z žádných jiných důvodů. Je proto třeba ji prohlásit za přijatelnou.

## **B. K odůvodněnosti**

### **1. Tvzení stran**

64. Stěžovatel namítá, že jeho přikurtování trávající deset hodin, pro které neexistovalo zdravotní opodstatnění a během nějž nebyly vykonávány pravidelné kontroly, mu způsobilo závažné psychické a fyzické útrapy s dlouhodobými následky a představovalo nelidské zacházení. Použití omezovacích prostředků navíc nebylo adekvátně a komplexně zaznamenáno.

65. Stěžovatel tvrdí, že podle příslušných mezinárodních a vnitrostátních právních a lékařských norem mohou být fyzické omezovací prostředky použity pouze jako krajní řešení a jejich použití musí být plně odůvodněno. Jak je však uvedeno v oficiálních záznamech, stěžovatel byl při převozu do psychiatrické léčebny klidný a anamnézu agresivity neměl. Při svém příjezdu na záchytnou stanici proto nemusel být přikurtován. Jeho údajný neklid navíc nemohl takové zacházení odůvodnit, účelem takového zacházení bylo spíše to, aby zaměstnanci léčebny měli vzhledem k nedostatku personálu menší pracovní vytížení.

66. Podle stěžovatele dosáhlo zacházení minimálního prahu závažnosti, který je nezbytný pro použití článku 3 Úmluvy. Kurty byly použity na jeho zápěstí, kolena a kotníky a byly tak utažené, že se nemohl hýbat, v důsledku čehož prožil velké bolesti a útrapy. Občas si dokonce myslel, že se udusí. Toto zacházení mělo dlouhodobé následky pro jeho zdraví, protože nebyl schopen dokončit studium a pokračovat v kariéře violoncellisty.

67. Vláda tvrdí, že jednání zdravotnického personálu záchytné stanice, který není nositelem žádné státní moci, nemůže být přičitatelné státu. V každém případě se vláda domnívá, že připoutání stěžovatele nedosáhlo minimálního prahu závažnosti, který je nezbytný pro použití článku 3 Úmluvy. Vláda se domnívá, že je přiléhavější případ posoudit na poli článku 8 Úmluvy. Připoutání stěžovatele bylo ve skutečnosti nutné k ochraně jeho vlastního zdraví, nebylo totiž možné přistoupit k mírnějšímu opatření, jako například zklidnění medikamenty, jelikož stěžovatel odmítl odběr krve, ze kterého by bylo možné zjistit, pod vlivem jaké látky je.

### **2. Hodnocení Soudu**

#### **a) Relevantní skutečnosti**

68. Před posouzením případu se Soud bude věnovat sporu stran ohledně doby trvání připoutání stěžovatele.

69. Soud konstatuje, že policie nezjistila skutečnou dobu připoutání a odkázala na stěžovatelovu verzi skutečností (viz § 34 výše). Městské státní zastupitelství v Brně však uvedlo, že stěžovatel byl přikurtován od 20.10 hod. do 22.00 hod. dne 9. února 2007 a poté dne 10. února 2007 od 4.30 hod. do 5.00 hod. a znovu od 6.30 hod. až do propuštění ze záchytné stanice. Státní zástupkyně nicméně neuvedla důvody ani východiska pro svůj závěr o tom, proč byla stěžovatelova verze skutečností nevěrohodná (viz § 36 výše).

70. Soud uvádí, že stěžovatel dokládal svůj popis událostí především záznamem ze záchytné stanice, který neuvádí, že byl odkurtován v 22.00 hod., ale místo toho obsahuje dvě nečitelná písmena. Přesto Soud považuje vysvětlení vlády, že šlo o písářskou chybu, která byla opravena další verzí daného dokumentu, za věrohodné. Soud se dále domnívá, že ani dokument předložený stěžovatelem neprokazuje zcela jeho verzi skutečností, protože je v něm

uvedeno, že omezovací prostředky byly použity od 4.30 hod. Byl-li by připoután celou noc, nebylo by totiž nutné použít omezovací prostředky znovu v 4.30 hod.

71. Soud na druhou stranu uvádí, že verze skutečností předložená vládou je rovněž zpochybnitelná, protože je značně oslabena výpovědí sestry P., která si vzpomněla, že při přebírání služby od paní K. v 6.00 hod. dne 10. února [2007] byl stěžovatel připoután k posteli za paže a nohy. Toto je právě doba, kdy podle vlády stěžovatel připoután nebyl.

72. I když má Soud určité pochybnosti o přesné době trvání připoutání a vzhledem k tomu, že stěžovatelova verze skutečností není plně doložena žádnými důkazy, přistoupí z výše uvedeného důvodu k posuzování případu na základě popisu doby trvání připoutání stěžovatele předloženém vládou.

**b) Negativní nebo pozitivní povinnosti**

73. Soud musí dále posoudit námitku vlády, že jednání zdravotnického personálu není možné přičíst státu.

74. Události, které jsou předmětem stížnosti, se odehrály během umístění stěžovatele na záchytné stanici, což představuje „zbavení svobody“ ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy, tuto skutečnost strany nerozporují (viz *Witold Litwa proti Polsku*, č. 26629/95, § 46, ESLP 2000-III). Osoba na záchytné stanici je pod úplnou kontrolou zaměstnanců stanice.

75. Soud posuzoval zacházení s osobami, včetně použití omezovacích prostředků v případě osob umístěných na záchytných stanicích, z hlediska negativních povinností státu (viz *Wiktorko proti Polsku*, č. 14612/02, rozsudek ze dne 31. března 2009, a *Mojsiejew proti Polsku*, č. 11818/02, rozsudek ze dne 24. března 2009).

76. Podle českého práva jsou záchytné stanice veřejnoprávními subjekty zřízenými územně samosprávnými celky a jsou ze zákona oprávněny držet osoby, které pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nekontrolují své chování, a tím bezprostředně ohrožují sebe nebo jiné osoby, veřejný pořádek nebo majetek, nebo jsou ve stavu vzbuzujícím veřejné pohoršení.

77. I když přijmeme námitku vlády, že zdravotnický personál na záchytné stanici není zástupcem státu, vykonává však státní moc zadržovat osoby (srov. § 54 výše). Stát je odpovědný za blaho držených osob (viz *Kudla proti Polsku* [velký senát], č. 30210/96, § 94, ESLP 2000-XI, a *Moisejevs proti Lotyšsku*, č. 64846/01, rozsudek ze dne 15. června 2006, § 78) a nemůže se zbavit své odpovědnosti tím, že deleguje svou pravomoc na jiné subjekty.

78. Soud má dále za to, že důležitou skutečností v daném případě není zranění stěžovatele jako nezamýšlený negativní důsledek léčby, jak tvrdí vláda, ale použití omezovacích prostředků jako takové. Zranění stěžovatele bylo pouze vedlejším produktem úmyslného zacházení, což je otázka na poli článku 3 Úmluvy. Daný případ se výrazně liší od případů, ve kterých měla dobrovolná léčba negativní dopad na zdraví pacientů. Soud tedy nepovažuje řadu případů z judikatury ohledně lékařské nedbalosti uvedenou vládou za relevantní pro tento případ. Přílehlavějšími k danému případu jsou případy týkající se použití omezovacích prostředků u zadržených osob, které Soud vždy posuzoval z hlediska negativních povinností (viz například *Herczegfalvy*, cit. výše, § 83; *Istratii a ostatní proti Moldavsku*, č. 8721/05, 8705/05 a 8742/05, rozsudek ze dne 27. března 2007, § 57; a *Kashavelov proti Bulharsku*, č. 891/05, rozsudek ze dne 20. ledna 2011, § 40).

79. Soud má tedy za to, že za použití omezovacích prostředků v případě stěžovatele na záchytné stanici je třeba činit přímo odpovědným stát, a toto zacházení bude posuzovat ve světle negativních povinností státu.

80. Z výše uvedeného dále vyplývá, že případy lékařských pochybení uvedených vládou nejsou pro daný případ relevantní ani v souvislosti s vyčerpáním občanskoprávních prostředků nápravy. Použití omezovacích prostředků nebylo léčebným postupem, který by

zadržený mohl odmítnout. Posuzovanou otázkou tedy není to, že stěžovatel měl námitky proti léčebnému postupu, ale to, že na něj byly použity omezovací prostředky a síla, což článek 3 Úmluvy připouští pouze tehdy, pokud je to nezbytně nutné v důsledku jeho vlastního chování (viz *Ribitsch proti Rakousku*, rozsudek ze dne 4. prosince 1995, § 38, Série A č. 336).

81. Soud opakuje, že v případech, kdy jednotlivec na poli článku 3 Úmluvy předloží hájitelné tvrzení, pojem účinný prostředek nápravy vyžaduje od státu povinnost důkladného a účinného vyšetření, které vede ke zjištění a potrestání odpovědných osob (viz *Selmouni proti Francii* [velký senát], č. 25803/94, § 79, ESLP 1999-V, a v kontextu léčby v psychiatrické léčebně včetně použití omezovacích prostředků *Filip proti Rumunsku*, č. 41124/02, rozhodnutí ze dne 8. prosince 2005). Úmyslné špatné zacházení s osobami, které jsou pod kontrolou zástupců státu, nemůže být napraveno výhradně přiznáním odškodnění oběti (viz *Krastanov proti Bulharsku*, č. 50222/99, rozsudek ze dne 30. září 2004, § 60, a *Kopylov proti Rusku*, č. 3933/04, rozsudek ze dne 29. července 2010, § 130).

82. Trestní oznámení tak bylo v daném případě přiměřeným prostředkem nápravy ve vztahu k námitce stěžovatele, že s ním bylo během zadržování špatně zacházeno (viz obdobně *Mojsiejew proti Polsku*, č. 11818/02, rozsudek ze dne 24. března 2009, § 41, ve kterém Soud dospěl ke stejnému závěru ve věci úmrtí na záchytné stanici). Po ukončení trestního řízení stěžovatel podle článku 35 odst. 1 Úmluvy neměl povinnost zahájit občanskoprávní řízení ani vyčkat jeho výsledku. Námitku vlády týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy je tedy třeba odmítnout.

#### c) Obecné zásady

83. Soud opakuje, že článek 3 Úmluvy obsahuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti. Bezvýjimečně zakazuje mučení a nelidské a ponižující zacházení nebo trest, bez ohledu na okolnosti nebo chování oběti (viz například *Labita proti Itálii* [velký senát], č. 26772/95, § 119, ESLP 2000-IV). Pokud jsou tvrzení činěná na poli článku 3 Úmluvy, jako je tomu v daném případě, Soud musí provést velmi důkladné přezkoumání (viz *Wiktorko*, cit. výše, § 48).

84. Špatné zacházení musí dosahovat určitého minimálního stupně závažnosti, aby se na ně vztahoval článek 3 Úmluvy. Posouzení této minimální závažnosti je z povahy věci relativní; závisí na všech okolnostech případu, jako je délka trvání tohoto zacházení, jeho tělesné nebo psychické následky a v některých případech i pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Mezi další faktory patří účel, pro který bylo dané zacházení použito, a záměr nebo motivace, která k tomu vedla, a také kontext, například atmosféra zvýšeného napětí a emocí (viz *Gäffen proti Německu* [velký senát], č. 22978/05, § 88, ESLP 2010).

85. Soud ve své judikatuře uznal zvláštní zranitelnost duševně nemocných osob a při posouzení toho, zda dané zacházení či trest je neslučitelné s kritérii článku 3, musí být vzata v úvahu zejména tato zranitelnost [viz *Keenan proti Spojenému království*, č. 27229/95, § 111, ESLP 2001-III, *Rohde proti Dánsku*, č. 69332/01, rozsudek ze dne 21. července 2005, § 99, a *Renolde proti Francii*, č. 5608/05, § 120, ESLP 2008 (výňatky)].

86. Pokud jde o osoby zbavené svobody, použití fyzické síly, které není nezbytně nutné v důsledku jejich vlastního chování, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva stanoveného v článku 3 Úmluvy (viz *Krastanov proti Bulharsku*, č. 50222/99, rozsudek ze dne 30. září 2004, § 53). Pokud jde o držení na záchytné stanici, je na vládě, aby odůvodnila použití omezovacích prostředků na drženou osobu. Co se týče použití kurtů, Soud uznal, že agresivní chování intoxikovaného jedince může vyžadovat použití kurtů, avšak pochopitelně za předpokladu, že kontroly stavu znehybněné osoby jsou prováděny pravidelně. Použití takových omezovacích prostředků nicméně musí být nutné ve světle okolností a délka jejich použití nesmí být nepřiměřená (viz *Wiktorko*, cit. výše, § 55).

87. Stav podřízenosti a bezmocnosti je pro pacienty držené v psychiatrických léčebnách charakteristický a tento stav vyžaduje zvýšenou pozornost při přezkumu toho, zda byla dodržena Úmluva. Na zdravotnických orgánech však je, aby na základě uznávaných pravidel lékařské vědy rozhodly o použití léčebných metod, v případě nutnosti i silou, za účelem zachování tělesného a duševního zdraví pacientů, kteří nejsou vůbec schopni za sebe rozhodovat, a za které jsou tak odpovědné. Je nesporné, že zavedené zásady medicíny jsou v takových případech v zásadě rozhodující; obecně platí, že opatření, které je z léčebného hlediska nutné, nelze považovat za nelidské nebo ponižující. Soud se však musí přesvědčit, že lékařská nutnost byla prokazatelně dokázána (viz *Herczegfalvy proti Rakousku*, rozsudek ze dne 24. září 1992, § 82, Série A č. 244).

**d) Uplatnění výše uvedených zásad na projednávanou věc**

**(i) Závažnost zacházení**

88. Soud konstatuje, že stěžovatel byl mladý muž křehké konstituce, který trpěl duševní chorobou. Na záchytnou stanici byl přivezen ve stavu intoxikace v důsledku předávkování lékem, který byl součástí jeho léčby. Byl tedy v obzvláště zranitelné situaci. I když byl stěžovatel během převozu a příjmu v léčebně klidný, byl poté okamžitě na záchytné stanici z důvodu svého údajného neklidu přikurtován k posteli. Připoutaný byl téměř dvě hodiny. Stejným způsobem byl znovu přikurtován na půl hodiny během noci z důvodu údajného útoku na ošetřovatele a nakonec na 45 minut ráno z důvodu údajného agresivního chování k okolí.

89. Při hodnocení toho, zda zacházení se stěžovatelem dosáhlo minimálního stupně závažnosti nutného pro použití článku 3 Úmluvy, musí Soud vzít rovněž v úvahu závažné důsledky, které dané zacházení pro stěžovatele mělo. Soud konstatuje, že znalecký posudek vyžádaný policií deset měsíců po předmětném zacházení dospěl k závěru, že stěžovatel utrpěl velmi těžkou oboustrannou parézu loketních nervů, což bylo způsobeno kompresí nervů a cév, že toto zranění ho nadále omezovalo v hraní na violoncello a že zranění bude mít dlouhodobé následky, i když není pravděpodobné, že následky budou trvalé.

90. Soud má tedy za to, že přikurtování muselo stěžovateli způsobit velkou tíseň a fyzické útrapy a že v zásadě je článek 3 Úmluvy na daný případ použitelný (viz též praxi CPT, který považuje použití fyzických omezovacích prostředků za oblast zvláštního zájmu z důvodu možného zneužití nebo špatného zacházení).

**(ii) Odůvodnění zacházení**

91. Soud nyní posoudí, zda takové zacházení bylo v daném případě odůvodněné a zda byly prováděny pravidelné kontroly.

92. Podle vlády bylo omezení stěžovatele nutné z důvodu ochrany jeho vlastního zdraví, i když neuvádí, jakým způsobem bylo stěžovatelovo zdraví ohroženo. Soud konstatuje, že záznam ze záchytné stanice a výpovědi zdravotnického personálu neupřesňují rozsah ani samotnou existenci nebezpečí, které stěžovatel pro sebe představoval. Záznam a výpovědi dokazují, že důvodem omezení stěžovatele po dobu dvou hodin během večera dne 9. února 2007 byl jeho neklid. Jeho připoutání během noci a ráno bylo odůvodněno jeho údajným agresivním chováním k zdravotnickému personálu.

93. Soud musí určit, zda pouhý neklid pacienta odůvodňuje jeho přikurtování k posteli na téměř dvě hodiny, a to s přihlédnutím k aktuálním právním a lékařským normám v dané oblasti (viz *Herczegfalvy*, cit. výše, § 83).

94. Stěžovatel byl držen na záchytné stanici, tj. ve zdravotnickém zařízení, které je součástí psychiatrické léčebny, jehož posláním je léčba osob pod vlivem návykových látek. Skutečnost, že stěžovatel trpěl duševní chorobou, zaměstnanci stanice věděli nebo vědět měli,

neboť to již bylo uvedeno v záznamu sepsaném posádkou sanitního vozu, která stěžovatele do psychiatrické léčebny přivezla. Soud má tedy za to, že pravidla a normy týkající se používání omezovacích prostředků u pacientů s duševní chorobou v psychiatrických léčebnách jsou pro výklad a použití článku 3 Úmluvy na okolnosti daného případu relevantní.

95. Soud dále konstatuje, že jak evropské, tak vnitrostátní normy (viz „Příslušné vnitrostátní právo“ a „Příslušné mezinárodní normy“ výše) bez rozdílu prohlašují, že fyzické omezení lze použít pouze výjimečně jako krajní řešení v případech, kdy je to nezbytně nutné pro zabránění bezprostřední nebo hrozící újmě pacienta nebo jiných osob. České metodické opatření výslovně uvádí, že důvodem pro použití omezujících prostředků nesmí být pouhý neklid pacienta (viz § 51 výše).

96. V souladu s těmito normami má Soud za to, že použití omezovacích prostředků je závažným opatřením, které musí být vždy odůvodněno tím, že zabraňuje bezprostřední újmě pacienta nebo okolí, a které musí být přiměřené ve vztahu k tomuto cíli. Pouhý neklid tedy nemůže odůvodnit připoutání člověka k posteli po dobu téměř dvou hodin.

97. Soud se domnívá, že i přes požadavek, aby omezovací prostředky byly použity jako krajní možnost, v případě stěžovatele nebyly vyzkoušeny žádné alternativy. Byl připoután ihned po příjezdu na záchytnou stanici z důvodu údajného neklidu, aniž byly vyzkoušeny jakékoliv jiné metody pro jeho uklidnění. Připoutání bylo použito jako běžná praxe. Nelze tudíž ani tvrdit, že bylo dodrženo vnitrostátní metodické opatření.

98. Pokud jde o použití omezovacích prostředků z důvodu tvrzené agresivity stěžovatele během noci a rána, Soud souhlasí, že napadení zdravotnického personálu může být dostatečným důvodem pro použití omezovacích prostředků. Soud nicméně není přesvědčen, že bylo průkazně doloženo, že omezovací prostředky byly použity pro zabránění dalším útokům a že byly bez úspěchu vyzkoušeny jiné způsoby uklidnění stěžovatele nebo méně omezující prostředky. V této souvislosti má Soud za to, že použití omezovacích prostředků jako trestu je nepřijatelné.

99. Soud konstatuje, že příslušní dva ošetřovatelé se policii nezmínili o tvrzeném napadení ze strany stěžovatele v 4.30 hod. a že o povaze útoku nejsou ve spise žádné podrobnosti. Paní K. policii uvedla pouze to, že si nepamatuje, který ošetřovatel byl napaden. Jediné podrobnosti o fyzickém násilí ze strany stěžovatele přiblížila sestra P., která přišla do služby v 6.00 hod. dne 10. února [2007] a která uvedla, že v okamžiku odpoutání jakékoliv končetiny se stěžovatel začal okamžitě bránit a vzpírat opětovnému připoutání. Soud má však za to, že použití omezovacích prostředků může být stěží odůvodněno tím, že se osoba brání jejich použití.

100. Soud tedy dovozuje, že i když je úkolem vlády odůvodnit použití omezovacích prostředků u držené osoby (viz *Wiktorko*, cit. výše, § 55), tato neprokázala, že použití omezovacích prostředků u stěžovatele bylo za daných okolností nutné a přiměřené.

101. Soud k tomuto rozhodnutí dodává, že CPT doporučil Psychiatrické léčebně Brno-Černovice, aby „všichni znehybnění pacienti byli vždy pod přímým osobním dohledem jednoho člena personálu“, a to po své návštěvě v roce 2005, během níž zjistil, že toto není dodržováno (viz § 57 výše).

102. Soud také konstatuje, že během vnitrostátního policejního vyšetřování bylo zjištěno, že se kontroly neprováděly pravidelně. Soud opakuje, že připoutání pacienti musí být bedlivě sledováni. V tomto případě tomu tak zjevně nebylo, což muselo být jedním z důvodů poškození stěžovatelova zdraví s dlouhodobými následky. Vnitrostátní orgány tak nesplnily svou povinnost ochraňovat zdraví osob zbavených svobody (viz *Keenan proti Spojenému království*, č. 27229/95, § 111, ESLP 2001-III, a *Jasinskis proti Lotyšsku*, č. 45744/08, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 60).

103. Soud dále bere v úvahu evropské a vnitrostátní normy, které vyžadují řádné zaznamenání každého použití omezovacích prostředků, jelikož to mimo jiné napomáhá následnému přezkoumání oprávněnosti jejich použití. Soud rovněž ve své judikatuře zdůraznil potřebu vést řádné zdravotnické záznamy (viz *Keenan*, cit. výše, § 114).

104. V daném případě považuje Soud záznamy o použití omezovacích prostředků u stěžovatele za velmi rudimentární. Neobsahují žádné informace o tom, kdy byly omezovací prostředky poprvé použity, pouze je v nich uvedeno, že stěžovatel byl odkurtován ve 22.00 hod. a že k omezení znovu došlo ve 4.30 hod. Znovu ovšem chybí informace o tom, kdy byl poté odkurtován. Záznamy toliko uvádějí, že k poslednímu použití omezovacích prostředků došlo v 6.30 hod. a ukončeno bylo v 7.15 hod. Záznam neobsahuje výslovný důvod pro použití omezovacích prostředků, s výjimkou údajného napadení ošetřovatele v 4.30 hod., ale i v tomto případě to ze záznamu není jasné. Kromě toho záznam obsahuje jen obecné poznámky o neklidu stěžovatele a v 6.30 hod. o jeho agresivitě vůči okolí. Není zde žádná informace o době provedených kontrol.

105. Za těchto okolností Soudu nezbyvá než učinit závěr, že záznamy nebyly ani zdaleka uspokojivé a že je zřejmé, že oslabily možnost řádného prokázání skutečností a byly během vnitrostátního trestního vyšetřování věci překážkou.

106. Vzhledem ke všem okolnostem daného případu má Soud za to, že stěžovatel byl podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3. Došlo tedy k hmotně-právnímu porušení článku 3 Úmluvy.

## II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ PROCESNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

107. Stěžovatel tvrdí, že jeho námitky ohledně špatného zacházení na záchytné stanici nebyly účinně prošetřeny, a to v rozporu s článkem 3 Úmluvy, který zní:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

108. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí.

### A. K přijatelnosti

109. Vláda tvrdí, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy ve vztahu k některým svým námitkám procesního porušení článku 3 Úmluvy. Konkrétně ve své stížnosti proti usnesení policejního orgánu o ukončení vyšetřování neuvedl, že řízení neprobíhalo v souladu s požadavky včasnosti a nezávislosti a nebylo veřejné, protože mu nebylo umožněno účastnit se výslechu svědků a klást jim otázky (viz § 35 výše).

110. Stěžovatel nesouhlasí.

111. Soud konstatuje, že stěžovatel napadl účinnost vyšetřování před státním zástupcem a Ústavním soudem (viz § 35 a 37 výše). Soud dále konstatuje, že údajná nedostatečná nezávislost nespočívá pouze v jednání policie, ale orgánů činných v trestním řízení jako celku. Stěžovatel ji tedy nemohl namítat ve stížnosti podané státnímu zástupci, tedy předtím, než se údajný nedostatek objevil.

112. Pokud jde o námitku nedostatečné včasnosti, Soud se domnívá, že její uvedení ve stížnosti podané státnímu zástupci by nemělo žádný efekt. Policie již vyšetřování ukončila, a státní zástupce tedy nemohl zjednat nápravu případných tvrzených průtahů ve vyšetřování ze strany policie.

113. Nakonec pokud jde o námitku, že řízení nebylo veřejné, Soud uvádí, že ve své stížnosti stěžovatel žádal opakovaný výslech zdravotnického personálu. Soud rovněž uvádí, že stěžovatel namítal nedostatek veřejnosti ve své následné ústavní stížnosti.

114. Námitku vlády o nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy je tedy třeba odmítnout.

115. Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná z žádných jiných důvodů. Je proto třeba ji prohlásit za přijatelnou.

## **B. K odůvodněnosti**

### **1. Tvzení stran**

116. Stěžovatel namítá, že vyšetřování nebylo zahájeno z iniciativy úřadů. Stěžoval si u orgánů léčebny, ale ty jeho stížnost nepostoupily orgánům činným v trestním řízení. Vyšetřování navíc nebylo účinné z právního i praktického hlediska, neboť orgány činné v trestním řízení se nesnažily opravdu zjistit, co se stalo, a založit své rozhodnutí na prokázaných skutečnostech. Vyšetřování se týkalo pouze trestného činu ublížení na zdraví, a nikoliv nelidského zacházení, a vyšetřující orgány nezjistily osobu odpovědnou za zranění stěžovatele, i když policie zjistila, že omezovací prostředky byly použity nezákonně. Stěžovatel se nemohl účastnit výslechu svědků ani nemohl navrhnout další důkazy. Vyšetřování nebylo nezávislé ani rychlé, protože se vyšetřující orgány opíraly o vysvětlení zaměstnanců léčebny, policii trvalo 22 dnů, než stěžovatele vyslechla, a znalecký posudek byl vyžádán až 3 měsíce a 19 dnů po přijetí trestního oznámení.

117. Vláda tvrdí, že vyšetřování bylo účinné v tom smyslu, že skutkové okolnosti případu byly objasněny v maximální míře a všechny možné vyšetřovací úkony byly provedeny. Je zcela logické, že oznámení bylo vyšetřováno jako trestný čin ublížení na zdraví, nikoliv jako trestný čin nelidského zacházení, protože nešlo o úmyslný trestný čin a možným pachatelem mohl být pouze někdo ze zdravotnického personálu, a nikoli státní orgán, orgán územní samosprávy nebo soud.

118. Vláda uvádí, že vyšetřování bylo zahájeno ihned poté, kdy bylo trestní oznámení doručeno policii, a že vyšetřování probíhalo rychle.

119. Podle názoru vlády bylo dodržení zásad veřejnosti a transparentnosti vyšetřování dostatečně zajištěno tím, že stěžovatel mohl žádat o povolení nahlížet do vyšetřovacího spisu a podat stížnost proti rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci. Vláda rovněž uvedla, že ve stížnosti proti postupu policejního orgánu stěžovatel nijak nezpochybňoval obsah výpovědí zdravotnického personálu ani se nedomáhal možnosti klást jim otázky. Vláda se domnívá, že možnost účastnit se vyšetřování, kterou stěžovatel měl, byla v daném kontextu dostatečná pro zajištění jeho práv a že k zajištění transparentnosti vyšetřování a stěžovatelových oprávněných zájmů nebylo nezbytně třeba, aby byl přítomen výslechům zdravotnického personálu.

120. Vláda se nakonec domnívá, že mezi zdravotnickým personálem a policejním orgánem neexistuje jakýkoli hierarchický, institucionální či úzký pracovní vztah, který by mohl zavdat sebemenší záminku k pochybnostem o nezávislosti a nestrannosti vyšetřování.

### **2. Hodnocení Soudu**

#### **a) Obecné zásady**

121. Soud opakuje, že článek 3 Úmluvy vyžaduje, aby státy přijaly účinná trestněprávní ustanovení s cílem odradit od páchání trestných činů proti osobní integritě a za účelem prevence, překažení a trestání takových činů tato ustanovení podepřely vynuovacím mechanismem. Vnitrostátní právní řád, zejména trestní právo použitelné za okolností určitého

případu, musí nabídnout účelnou a účinnou ochranu práv zaručených článkem 3 (*Durđević proti Chorvatsku*, č. 52442/09, rozsudek ze dne 19. července 2011, § 51).

122. Pokud jednotlivec věrohodně tvrdí, že byl podroben zacházení porušujícímu článek 3, toto ustanovení, ve spojení s obecnou povinností státu podle článku 1 Úmluvy „[přiznat] každému, kdo podléhá [jeho] jurisdikci, práva a svobody uvedené v (...) Úmluv[ě]“, požaduje existenci účinného úředního vyšetřování (viz *Labita proti Itálii* [velký senát], č. 26772/95, § 131, ESLP 2000-IV). I když rozsah pozitivních povinností státu může být odlišný v případech zacházení porušujícího článek 3, které bylo způsobeno za účasti zástupců státu, a v případech, kdy násilí použijí soukromé osoby, požadavky na úřední vyšetřování jsou podobné (viz *Denis Vasilyev proti Rusku*, č. 32704/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 100).

123. Soud ve své judikatuře stanovil, že vyšetřování musí být důkladné, aby se dalo považovat za účinné. To znamená, že úřady se vždy musí vážně pokusit o zjištění toho, co se stalo, a neměly by za účelem uzavření vyšetřování nebo jako základ pro rozhodování spoléhat na ukvapené nebo nepodložené závěry (viz *Mikheyev proti Rusku*, č. 77617/01, rozsudek ze dne 26. ledna 2006, § 108). Vyšetřování musí vést ke zjištění skutkových okolností případu a ke zjištění a potrestání odpovědných osob. Úřady musí provést přiměřená opatření, kterými disponují, aby zajistily důkazy týkající se události, včetně mimo jiné očitých svědectví, soudních znaleckých důkazů atd. Jakýkoliv nedostatek v rámci vyšetřování, který oslabuje jeho schopnost zjistit příčinu zranění nebo identitu odpovědných osob, bude znamenat ohrožení splnění těchto požadavků (*Denis Vasilyev proti Rusku*, č. 32704/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 100). Povinností států však není objasnit všechny skutkové okolnosti případu, ale pouze ty, které jsou důležité pro zjištění okolností použití síly a pro určení toho, zda jde o úřední odpovědnost (viz *Anusca proti Moldavsku*, č. 24034/07, rozsudek ze dne 18. května 2010, § 40).

124. Vyšetřování musí také být nezávislé v tom smyslu, že obecně se považuje za nezbytné, aby osoby odpovědné za vyšetřování byly nezávislé na těch osobách, které jsou do události zapletené. Neznamená to pouze neexistenci jakéhokoli hierarchického a institucionálního vztahu, ale i faktickou nezávislost (viz *Durđević*, cit. výše, § 85).

125. Musí také existovat dostatečný veřejný dohled nad vyšetřováním. Míra požadovaného veřejného dohledu se může případ od případu lišit. V každém případě musí být do řízení zapojena oběť, a to v rozsahu nezbytném pro zajištění jejích oprávněných zájmů (viz *Isayeva a ostatní proti Rusku*, č. 57947/00, 57948/00 a 57949/00, rozsudek ze dne 24. února 2005, § 212-213). Neznamená to však, že z Úmluvy vyplývá právo oběti na přístup k vyšetřování ve všech jeho fázích, protože zájmy dalších osob nebo riziko ohrožení dosažení cílů vyšetřování mohou převážit nad jejími zájmy (viz například *McKerr proti Spojenému království*, č. 28883/95, rozsudek ze dne 4. května 2001, § 129).

126. Vyšetřování musí být rovněž zahájeno okamžitě poté, co se příslušné orgány o dané věci dozvěděly, a musí probíhat přiměřeně rychle.

127. Konečně, orgány musí jednat z vlastní iniciativy, hned jak se o dané věci dozvěděly (viz *Isayeva a ostatní*, cit. výše, § 209).

#### **b) Uplatnění výše uvedených zásad na projednávanou věc**

128. Soud má nejprve za to, že policie zahájila vyšetřování okamžitě poté, co stěžovatel podal trestní oznámení, a vyšetřování netrpělo žádnými zbytečnými průtahy. Stěžovatel byl vyslechnut dva týdny od okamžiku, kdy policie obdržela jeho trestní oznámení. Výsledky dalších osob, shromažďování dokumentů a vypracování znaleckého posudku byly uskutečněny v následujících měsících. Policie uzavřela vyšetřování do šesti měsíců. Taková délka není tak nepřiměřená, aby vedla k neúčinnosti vyšetřování. Soud dodává, že pro účely

naplnění požadavku včasnosti nemohlo být vyšetřování zahájeno v okamžiku, kdy si stěžovatel stěžoval u personálu léčebny, protože ten není státním orgánem, který je oprávněn zahájit trestní vyšetřování.

129. Pokud jde o tvrzený nedostatek nezávislosti, nemá Soud za to, že lze daný případ srovnávat se situací ve věci *Ergi proti Turecku* (rozsudek ze dne 28. července 1998, § 83, Sbírka 1998-IV), jak navrhuje stěžovatel, ve kterém Soud kritizoval přílišnou závislost orgánů činných v trestním řízení na zprávě četníků vzhledem k tomu, že to byli četníci, kdo byli podezřelí ze zastřelení stěžovatelovy sestry. V projednávaném případě orgány činné v trestním řízení založily své závěry na několika svědeckých výpovědích, dokumentech a nezávislém znaleckém posudku.

130. Pokud jde o úroveň veřejné kontroly vyšetřování, má Soud za to, že stěžovatel měl přístup k vyšetřovacímu spisu a mohl podat stížnost proti policejnímu rozhodnutí o ukončení vyšetřování. Ve své stížnosti a vlastně kdykoliv mohl zpochybnit věrohodnost jakéhokoli důkazu shromážděného policií nebo mohl navrhnout další důkazy. Soud tedy shledává, že stěžovatel byl do řízení zapojen v rozsahu, který je nutný pro zajištění jeho oprávněných zájmů, a že nebylo nezbytné, aby byl přítomen výslechů svědků policií.

131. Soud dále opakuje, že není jeho úkolem vykládat vnitrostátní právo, včetně trestního zákoníku. Nebude se tedy vyjadřovat k tomu, zda mělo být špatné zacházení se stěžovatelem vyšetřováno jako trestný čin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení. Soud se musí soustředit na účel povinnosti provedení účinného vyšetřování, kterým je zajištění účinného provedení vnitrostátních zákonů chránících právo nebýt podroben mučení a v případech zahrnujících zástupce nebo orgány státu zajištění jejich odpovědnosti (viz *Kelly a ostatní proti Spojenému království*, č. 30054/96, rozsudek ze dne 4. května 2001, § 94) a umožnění toho, aby se veřejnost seznámila se skutkovými okolnostmi případu (viz *Siemińska proti Polsku*, č. 37602/97, rozhodnutí ze dne 29. března 2001).

132. Z policejního rozhodnutí se zdá, že hlavním důvodem pro zastavení vyšetřování bylo to, že se policie domnívala, že nedošlo ke spáchání žádného trestného činu. Toto je výslovně uvedeno v rozhodnutí státní zástupkyně, které považovala zacházení se stěžovatelem za souladné se zákonem. Takové závěry nejsou nicméně jen těžko slučitelné s povinností států zajistit, aby vnitrostátní právní řád poskytoval praktickou a účinnou ochranu práv zaručených v článku 3. Soud musí vzít v úvahu, že použití kurtů u stěžovatele bylo úmyslným aktem představujícím nelidské a ponižující zacházení, jak Soud shledal výše.

133. Soud je dále překvapen rezolutním závěrem státní zástupkyně, že stěžovatel byl při příjmu na záchytnou stanici agresivní, a proto byl připoután. Není jasné, na základě čeho dospěla k tomuto tvrzení, zejména vzhledem k tomu, že ve spisu není žádný důkaz podporující takový závěr. Písemné důkazy a výpovědi pouze uvádějí, že při příjmu byl stěžovatel neklidný, ale nikoliv že byl agresivní. Navíc závěr státní zástupkyně o tom, že stěžovatel byl kontrolován každých dvacet minut, také postrádá odůvodnění, což je obzvláště zarážející, jestliže policie na základě stejných důkazů dospěla k jinému závěru. Oba tyto závěry byly zásadní pro právní posouzení událostí a měly přímý dopad na účinnost vyšetřování. V důsledku toho není možné říct, že vyšetřování bylo důkladné.

134. Vzhledem k těmto úvahám Soud uzavírá, že vyšetřování v daném případě neposkytlo stěžovateli účelnou a účinnou ochranu jako práv zaručených v článku 3. Došlo tedy k procesnímu porušení článku 3 Úmluvy.

## III. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 1 ÚMLUVY

135. Stěžovatel namítá, že jeho nedobrovolné přijetí a držení v Psychiatrické léčebně Brno-Černovice porušilo jeho právo na svobodu. Opírá svou námitku o článek 5 odst. 1 Úmluvy, jehož příslušná část zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem: (...)

e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků; (...)

136. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí. Vláda tvrdí, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy a že byl držen ze dvou různých důvodů, které je třeba posuzovat odděleně.

137. Nejprve byl stěžovatel držen na záchytné stanici přes noc z 9. na 10. února 2007. Držení na záchytné stanici zahrnovalo zbavení svobody na maximálně několik hodin, zákon tedy nepředpokládal žádné schválení soudem. Příslušným opravným prostředkem byl následný reparační prostředek nápravy, konkrétně žaloba na ochranu osobnosti podle občanského zákoníku proti danému zdravotnickému zařízení, kterou však stěžovatel nepodal.

138. Poté byl stěžovatel držen v psychiatrické léčebně, v tomto případě bylo soudní řízení podle § 191b občanského soudního řádu automaticky zahájeno. Stěžovatel ale nepodal ústavní stížnost v souladu s procesními požadavky. Vláda zdůrazňuje, že v období několika měsíců před tím, než stěžovatel podal ústavní stížnost, všechny senáty Ústavního soudu přijaly názor, který vyžadoval předchozí vyčerpání žaloby pro zmatečnost. Tento názor byl poté potvrzen sdělením pléna Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2008 publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. 79/2009.

139. Stěžovatel nesouhlasí. Zprvce napadl rozdělení jeho držení na dvě části s tím, že od 9. února 2007 byl držen ve stejné psychiatrické léčebně a že ze záchytné stanice nebyl propuštěn, ale byl přemístěn na jiné oddělení léčebny.

140. Stěžovatel dále tvrdí, že žaloba pro zmatečnost nebyla účinným prostředkem nápravy ve smyslu článku 35 Úmluvy. Tato žaloba totiž nemohla napravit nedostatky, které uváděl na poli článku 5 odst. 1 Úmluvy. Její podání by navíc nemělo šanci na úspěch vzhledem ke stanovisku Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 29/2006 (viz § 53 výše).

141. Soud opakuje, že článek 35 odst. 1 Úmluvy vyžaduje nejen použití požadovaných prostředků nápravy, ale i to, aby i samotná námitka, které je následně předložena Soudu, byla nejprve uplatněna, alespoň co do své podstaty, příslušnému vnitrostátnímu orgánu, a to v souladu s formálními požadavky stanovenými vnitrostátním právem (viz *Sabeh El Leil proti Francii*, č. 34869/05, rozsudek velkého senátu ze dne 29. června 2011, § 32).

142. Soud konstatuje, že ústavní stížnost jako taková je účinným prostředkem nápravy ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy a toto není mezi stranami sporné. Soud podotýká, že stěžovatelova ústavní stížnost byla odmítnuta pro nevyčerpání opravných prostředků, konkrétně žaloby pro zmatečnost, a ve věci samé rozhodnuto nebylo.

143. Soud opakuje, že výklad vnitrostátních právních předpisů přísluší v první řadě vnitrostátním orgánům, zejména soudům, a Soud jej může nahradit svým jen tehdy, je-li jejich výklad svévolný. Toto platí především v případě výkladu procesních pravidel vnitrostátními soudy. I když procesní pravidla týkající se odvolání musí být jako součást pojmu spravedlivého procesu dodržována, v zásadě je na vnitrostátních soudech, aby dohlížely na vedení svých vlastních řízení (viz *Tejedor García proti Španělsku*, rozsudek ze dne 16. prosince 1997, § 31, Sbírka 1997-VIII, a *Matoušek proti České republice*, č. 32384/05, rozhodnutí ze dne 7. září 2010).

144. Na druhou stranu Soud poznamenává, že v mnoha případech rozhodl o porušení článku 6 Úmluvy z důvodu chybějícího přístupu k soudu, kdy bylo procesní pravidlo vyloženo nepředvídatelným způsobem a v rozporu se zásadou právní jistoty (viz *Zvolský a Zvolská proti České republice*, č. 46129/99, § 53-54, ESLP 2002-IX), nebo kdy vnitrostátní soud projevil nadměrný formalismus (viz *Bulena proti České republice*, č. 57567/00, rozsudek ze dne 20. dubna 2004, § 35). V těchto případech Soud následně odmítl námitku vlády týkající se nepřijatelnosti dalších námitek (viz *Běleš a ostatní proti České republice*, č. 47273/99, rozhodnutí ze dne 11. prosince 2001, a *Zvolský a Zvolská proti České republice*, č. 46129/99, rozhodnutí ze dne 11. prosince 2001).

145. Soud však nemá za to, že v daném případě taková situace nastala. Soud poznamenává, že vláda obsáhle odkázala na judikaturu Ústavního soudu z doby před tím, než stěžovatel podal ústavní stížnost, ve které Ústavní soud důsledně vyžadoval podání žaloby pro zmatečnost před podáním ústavní stížnosti. Nelze tedy tvrdit, že jeho rozhodnutí nemohl stěžovatel předvídat (viz a contrario *Faltejšek proti České republice*, č. 24021/03, rozsudek ze dne 15. května 2008, § 32).

146. Soud rovněž poznamenává, že stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 29/2006, na které odkazuje stěžovatel, bylo přijato až dne 14. ledna 2009 a pro rozhodnutí Ústavního soudu, které bylo vydané předtím, tedy nemohlo mít žádný význam.

147. Lze uzavřít, že stěžovatel nepodal ústavní stížnost v souladu s procesními požadavky, které nebyly použity svévolně, nepředvídatelně nebo na základě nadměrného formalismu.

148. Stěžovatelovu námitku je tedy třeba odmítnout podle článku 35 odst. 1 a 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

#### IV. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 4 ÚMLUVY

149. Stěžovatel namítá, že neměl přístup k řádnému soudnímu přezkumu jeho držení. Odkazuje na článek 5 odst. 4 Úmluvy, který zní:

„Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

150. Vláda má za to, že judikatura týkající se použitelnosti článku 5 odst. 4 Úmluvy není soudržná, a požádala Soud, aby vyjasnil, na jaká řízení v souvislosti s nedobrovolnými hospitalizacemi v České republice je článek 5 odst. 4 použitelný. Vláda však tvrdí, že článek 5 odst. 4 se nepoužije poté, co byla osoba propuštěna na svobodu, a tato část stížnosti je proto neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

151. Vláda dále namítala nepřijatelnost z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy a uvedla stejné argumenty jako v souvislosti s článkem 5 odst. 1 Úmluvy.

152. Stěžovatel nesouhlasí a tvrdí, že článek 5 odst. 4 nepřestává být použitelný po propuštění držené osoby.

153. Pokud jde o námitku nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, stěžovatel odkázal na své stanovisko na poli článku 5 odst. 1.

154. Soud nepovažuje za vhodné posuzovat v kontextu daného případu otázku použitelnosti článku 5 odst. 4 na odvolací řízení zahájené stěžovatelem po jeho propuštění, jelikož stěžovatelova námitka ohledně nedostatků v rámci soudního přezkumu přípustnosti jeho držení je každopádně nepřijatelná z následujícího důvodu.

155. Ve věci *Knebl proti České republice* (č. 20157/05, rozsudek ze dne 28. října 2010, § 77) Soud rozhodl, že ústavní stížnost je účinným prostředkem nápravy, který je třeba

vyčerpat v případě námitek, že proces podle článku 5 odst. 4 Úmluvy neposkytoval záruky přiměřené dotyčnému typu zbavení svobody. Soud nevidí žádný důvod pro to rozhodnout v daném případě jinak.

156. Vzhledem k výše uvedeným závěrům na poli článku 5 odst. 1 Úmluvy Soud dospěl k závěru, že námitku na poli článku 5 odst. 4 je rovněž třeba odmítnout podle článku 35 odst. 1 a 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, neboť stěžovatel nepodal ústavní stížnost v souladu s procesními požadavky.

## V. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

157. Článek 41 Úmluvy zní:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

158. Stěžovatel požaduje z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 30 000 €.

159. Vláda považuje tuto částku za nepřiměřenou.

160. Soud je toho názoru, že v důsledku okolností případu stěžovatel nutně zakoušel značné útrapy a tíseň, což nelze odčinit pouhým konstatováním porušení Úmluvy. S ohledem na okolnosti případu jako celek mu Soud na spravedlivém základě přiznává z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 20 000 €.

161. Stěžovatel nepožaduje náhradu nákladů řízení. Soud má tedy za to, že není důvod stěžovateli přiznat jakoukoliv částku z tohoto titulu.

162. Soud považuje za vhodné, aby byly úroky z prodlení založeny na úrokové sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky, zvýšené o tři procentní body.

## Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *rozhoduje* námitku vlády týkající se vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy spojit s odůvodněností a odmítá ji;
2. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou, pokud jde o námitky založené na článku 3 Úmluvy, a ve zbytku za nepřijatelné;
3. *rozhoduje*, že došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy;
4. *rozhoduje*, že došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy;
5. *rozhoduje*,
  - a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle článku 44 odst. 2 Úmluvy, částku 20 000 € (dvacet tisíc eur) a případnou částku daně jako náhradu nemajetkové újmy, která se převede na české koruny podle kursu platného ke dni zaplacení;
  - b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;
6. *zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a sděleno písemně dne 18. října 2012 v souladu s článkem 77 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu.

Claudia Westerdiek  
tajemnice

Dean Spielmann  
předseda